

Áll egy huszonéves lány a villamoson, tőlem nem messze. Egyik kezében vastag, kemény fedelű, gumis irattartó, tarka képekkel. Egyetemisták járnak ilyenekkel, ha nem akarnak táskát hordozni. Praktikus, simán belefér, ami feltétlenül szükséges arra a néhány órára, amíg elmennek hazulról. A lány másik kezében jókora, másfél literes palackban rózsaszín kupakos ásványvíz. Ez nem fér az irattartóba. A palackból már hiányzik valamennyi víz; az előbb is – egy megállóban – gyorsan ivott néhány kortyot.

Egy éles és gyors kanyarban a lány majdnem elesik. Nincs szabad keze, amivel fogózkodjon. A gumis irattartót ugyan be tudná dugni a hóna alá, de akkor sem lenne igazán szabad keze. Látom, hogy kapna valamilyen fogódzó után, hál' Isten nem esett el, csak megtántorodott. Keresi, minek támaszkodhatna. Én meg azon gondolkodom, hogy ha úgyis csak rövid időre megy el hazulról, mi a csudáért olyan fontos neki az a palack víz. (Persze buborékmentes, merthogy az az egészséges!)

Elképesztő mértékben rászoktunk a palackozott vizekre. Nagyobb áruházakban óriási területet foglalnak el a legkülönbözőbb ásvány- és más palackozott vizek. Van köztük messze földről származó ásványvíz, de van olyan is, ami tulajdonképpen csapvíz, csak meghatározott módon megtisztították és/vagy gazdagították. Van a Föld mélyéből, akár ezer méter mélyről feltörő, bizonyítottan gyógyhatású forrásvíz, s van, amelyik nem minősül sem forrás-, sem ásvány-, sem gyógyvíznek. Ráadásul azt sem tudjuk igazán, hogy a hosszú időn keresztül műanyagpalackban álló víz mit old ki a flakon anyagából. Magát a polimert oldja vagy „csak” valamelyik adalékanyagot? Viszont némely vizsgálat arra utal, hogy bizonyos adalékanyagok (elsősorban az úgynevezett lágyítók) befolyásolják a hormonrendszert, csökkentik a férfiak termékenységét (a spermazámot), átjuthatnak a placentán stb. Egyáltalán: van ezeknek a palackozott vizeknek szavatossági ideje, s ha van: ki figyel rá?

Az USA-ban már a '70-es években kezdtek csapvíz helyett palackozott vizeket árusítani, s mindenféle reklámfogással el is érték, hogy azt vegyék és igyák. Sikerült! Nagyon is sikerült. Ma az amerikaiak naponta nagyságrendileg százmillió palack vizet fogyasztanak. Mi arányaiban valamivel kevesebbet, de nem keveset.

Mi lehet a meredeken felívelő palackosvíz-forgalom hátterében? A siker nyilván nem vezethető vissza egyetlen okra, de a sok között talán a legfontosabb tényező, hogy az emberek féltik az egészségüket. (Az USA-beliak különösen féltik, mert nagyon drága az orvos és a kórház; egy egész család tönkremehet, ha valaki beteg lesz.) És sajnos van is alapja, hogy az ivóvízre figyelni kell, mert amióta sok vegyszert használunk életünk minden területén (a konyhától a fürdőszobáig, a munkánktól a pihenésünkig), a természetes vizek egyre szennyezettebbekké váltak. A tavak, a folyók, és persze a kutak vize is egyre több természetidegen anyagot tartalmaz. Régen a talaj kellően megsűrte, megtisztította az akkori szennyezőanyagoktól (szappantól, vizelettől, mosogatóvíztől stb.) a vizet, s mire a kútban összegyűlt, iható volt. Ma ez nincs így. Olyan vegyi anyagok is belejutnak a felszíni vizekbe – a kommunális és az ipari szennyvízcsatornákon keresztül egyaránt –, amelyeknek lebontására, megkötésére, ártalmatlanítására a talaj nem képes.

Ki tudja, hogy a sok-sok gyógyszer lebomlási maradékával, a vizelettel kiürült fogamzásgátló szerek vagy az állattellepeken használt mesterséges húsnövesztő hormonok lebomlási anyagaival mi történik a talajokban és az élővizekben? Milliányi ismeretlen hatású vegyület – és még többféle lebomlási maradék – sorsát lehetetlen pontosan követni és számon tartani. Jó lenne tudni, vajon az összes káros anyagtól megtisztítja-e a lakóhelyem vízművének szűrőrendszere a vizet, amely a csapból folyik. Erre a kérdésre nincsen – és nem is lehet – abszolút megnyugtató válasz, hiszen olyan nagy a potenciális veszélyforrások száma, hogy nem lehet mindegyiket biztosan kizárni.

Ráadásul, ahogy a környezetszennyezés nem áll meg az országhatárnál, a vegyi szennyezés (például ételeink és üdítőitalaink számos adalékanyaga a mesterséges színezékektől és állományjavítóktól az ízfokozókon át a tartósítószerkegig) is túllép a felszíni vizek „határán”. Csak idő (meg persze a földtani szigetelő és nem szigetelő rétegek elhelyezkedésének) kérdése, hol és mikorra „szivárog” le a mélyebben lévő vízbázisokig is. Az óvatosság valamilyen mértékben érthető. A mélyből feltörő forrás vize valószínűleg kevésbé szennyezett, mint a Duna vize. Ugyanakkor tudjuk, hogy – a szabványokban rögzített egészségügyi kritériumok szerint – Budapestnek kifejezetten jó minőségű a csapvize. Ennek ellenére nagyon magas itt is a palackos vizek forgalma.

Kell legyen tehát a „mérgektől való félelmen” túl valami más mozgatórugója is a „palackosvíz-függőségnek”. Az egyik minden bizonnyal az, amelyet Konrad Lorenz (A civilizált emberiség nyolc halálos bűne című könyvében) az azonnali kielégülés igényének nevezett. Az elmúlt évszázadokban (vagy évezredekben?) a kellemetlen érzések, de még a várható jutalomért végzendő fáradságos és gyötrelmes munka minél teljesebb elkerülése szempontjából is „tökélyre” fejlesztettük mesterséges világunkat.

Kényelmesebben élünk. Nem kell először keményen megdolgoznunk, hogy aztán jóllakhassunk, ne fázzunk, eljussunk valahova...

Az emberek nagy része számára a fontossági rangsorban előre került az igények, kívánások, vágyak lehetőleg azonnali, lehetőleg fáradozás nélküli kielégítése. Ha éhesek vagy szomjasak vagyunk, minél hamarabb ehessünk-ihassunk. (Egyébként ez az azonnali kielégülés igénye nem csak az ételre-italra vonatkozik. Ugyanez a „türelmetlenség” érhető tetten a modern ember párkapcsolatában, szexuális életében, karrierépítésében – még a játékaiban is!)

Pedig a bölcsek mindig is tudták, hogy amiért nem dolgoztunk meg – amiért nem „szenvetünk” –, annak kicsi az értéke. Aki helikopteren viteti föl magát a Himalája csúcsára, nem „ugyanott” van, mint a mellette álló hegymászó, aki 10 éve dolgozik, hogy képes legyen fölmenni. Amikor Saint-Exupéry gyönyörűsége „felőtt-meséjében” végre megtalálta a pilóta és a kis herceg a sivatagi kutat, nem egyszerűen a szomjúság oltása adta a víz értékét, hanem ami megelőzte. A várakozás és a munka.

„Lassan fölvtam a vödört a kávéig. Ráállítottam a kávéra, jó szilárdan. Fülemben még tartott a csiga éneke; a vödörben még remegett a víz, és benne, láttam, ott remegett a nap.

– Éppen erre a vízre szomjazom – mondta a kis herceg. – Adj innom...

Egyszerre megértettem, hogy mit kerestél!

Ajkához emelte a vödört. Hunyt szemmel ivott. Olyan volt ez, mint egy ünnep. Ez a víz más volt, több volt pusztán italnál. A csillagok alatti vándorlásból született, a csiga énekéből, a karom megfeszített erejéből.”

De van még valami! Ki ne hallotta volna már a jó szándékú figyelmeztetést, hogy több folyadékot kellene innia. Naponta legalább két liter. Ismerősöm szentül hiszi, hogy amióta naponta 3-4 liter vizet iszik (így-úgy ízesítve), jobban van. Az egészséges táplálkozás „felkent papnője” is azt magyarázta nekem, hogy túl sokat eszünk, viszont keveset iszunk. Az ő elve, hogy nem kell feltétlenül enni, ha megjelenik az éhségérzet, viszont az egészséges folyadékbevitel érdekében akkor is innunk kell, ha nem vagyunk szomjasak. (Az első állításban egyetértünk, a másodikban kételkedem. Nem tagadom, hanem kételkedem.) Kérdés ugyanis, mi az állítások élettani háttere. Lehetséges, hogy „elromlottunk” biológiailag? Hogy ma már nem jelzi a szervezetünk szomjúságérzéssel, hogy folyadékhiányos állapotba került?

Többszörösen is nyitott kérdés, igazuk van-e az „ivásmániásoknak”, vagy – s itt van a hipotézisem – ők is csak egy reklámhadjárat hiszékeny áldozatai. Lehetséges, hogy az egész „többet kell inni mozgalom” háttérében a palackos vizet forgalmazó cégek állnak?

Ezek után már csak azt nem tudom, hogy a palackkal a kezében villamosozó lány esetében melyik a döntő a három szempont közül. Hogy nem bízik a csapvízben; hogy egyetlen pillanatig sem hajlandó elviselni a szomjúság érzését; vagy hisz abban, hogy többet kell innia, mint amennyit kíván. Persze az is lehet, hogy a három egyszerre és egymást erősítően.

*

Gárdi Balázs velencei fotóin a gyönyörű reneszánsz paloták ívei alatt gondolán és kézi targoncán tonnaszámra érkeznek a palackozott ivóvíz a város éttermeibe, kávézóiba. Vajon honnan? Hány kilométert utaztatjuk a vizet, mire megérkezik a vendég asztalára? Pedig Velencében is jó a csapvíz! Vagy mégsem annyira jó? Mindenesetre ugyanabban a régióban van a vízbázisa, ahol a műanyag palackokat töltik.

Tényleg jobb és egészségesebb a palackos víz, vagy csak a hitünk teszi azzá? Miért nem kérünk az éttermekben sem csapvizet kancsóban – pedig lehetne! –, inkább válogatunk a palackos vizek és a színezett-cukrozott „vizek” között?